

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

ФІЛОСОФІЯ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до курсу

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація»

ОДЕСА
ОНУ
2024

УДК 1:001;001.8
Ф561

Укладач:

І. І. Старовойтова, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

І. В. Голубович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Л. А. Раскола, кандидат хімічних наук, доцент, заступник декана з навчальної роботи факультету хімії та фармації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 2 від 17 жовтня 2023 року.*

Філософія [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до курсу **Ф561** для здобув. другого (магістер.) рівня вищ. освіти спец. 226 «Фармація, промислова фармація» / уклад.: І. І. Старовойтова. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2024. – 52 с. – 0,9 МБ.

Методичні рекомендації містять важливі складові для опанування філософії здобувачами - програму курсу, плани семінарських занять, рекомендовану література та електронні інформаційні ресурси, питання підсумкового контролю, питання для самостійної роботи та методичні вказівки щодо їх виконання. Тим самим навчальне видання, охоплює основний комплекс філософських проблем природи, суспільства та людини і дає можливість вивчати розвиток філософії в цілому у широкому соціокультурному контексті.

УДК 1:001;001.8

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ	4
2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ПРОГРАМА КУРСУ	7
3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ	16
4. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ	28
5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	34
6. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ (у т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)	37
7. ШКАЛА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ	47
8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	48
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	48
ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	50

ПЕРЕДМОВА

Запропоновані здобувачам для самостійної роботи **методичні рекомендації** з обов'язкового курсу «Філософія» складено відповідно до ОПП «Фармація» 226 «Фармація, промислова фармація» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» з урахуванням досвіду сучасного викладання філософії у класичних університетах України. Рекомендації включають до себе програму курсу, плани семінарських занять, рекомендовану література та електронні інформаційні ресурси, питання підсумкового контролю, питання для самостійної роботи та методичні рекомендації щодо їх виконання.

1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ

1. Курс «Філософія» присвячено аналізу глибинних проблем природних систем, соціальних подій та людського мислення. Філософія репрезентує аналіз проблем історично вищих типів світогляду людей, теоретичного світорозуміння, систем загальних теоретичних поглядів на світ, місця в ньому людини, узагальненню різних форм відношення людини до всесвіту. Сучасний період масштабних завдань та великих звершень потребує високопрофесійно підготовлених фахівців, здібних до продуктивної праці в самих різних сферах народного господарства в умовах зміцнення українського державного суверенітету – ринкової економіки. Сучасний фахівець – не лише грамотний виконувач, але й ініціативний підприємець, керівник, здібний до усвідомленої, розумної орієнтації в навколишній дійсності.

Здібність до розумного мислення у людини не є природною – цьому треба навчитися. Кращою школою розумного мислення є освоєння вищих досягнень філософської культури. Шляхи філософії до глибини людського буття пропонує багато того, що невідомо повсякденному сенсу.

2. Курс «Філософія»:

- сприяє засвоєнню загальних закономірностей розвитку буття, опанування проблем пізнання, розуміння відношення людини до світу, усвідомлення смислу життя людини, мети, ідеалів та цінностей суспільства;

- дає уявлення про світ у найбільш загальних закономірностях, що розглядається під кутом зору суб'єктно-об'єктного відношення; філософська культура постає як спосіб осмислення об'єктивної та суб'єктивної реальності в її соціально-історичних засадах, проблематиці, провідних методологічних принципах та інтерпретаційних можливостях;

- надає можливість визначення власного типу світогляду; поглиблює здатність застосовування основних надбань філософії для розбудови власної свідомості та культури мислення; прагне відтворенню готовності до критичного аналізу різного роду міркувань, до публічних виступів, аргументації, ведення дискусії і полеміки;

- формує здатність до самостійного прийняття рішень і вирішення проблем, до вміння визначати власний сенс життя та ціннісні пріоритети як частину світоглядних установок;

- визначає філософське розуміння ставлення людини до суспільства, що переймається проблемами самовизначення особистості в системі соціальних відносин, усвідомлення себе, як члена суспільства, громадянина своєї держави, своєї ролі та міри відповідальності в життєдіяльності суспільства на рівні індивіда, сім'ї, різноманітних спільнот, безпосереднього спілкування у міжнаціональних, міждержавних, релігійних стосунках.

3. Філософія розглядається як дискурсивна практика, що походить від специфіки і конкретно-історичних форм освоєння світу людиною та водночас характеризується відносною автономією від цивілізаційного процесу в якості царини свободи людського духу. З огляду на це, до предметної сфери курсу входять також питання щодо сенсу і специфіки філософського пізнання та його призначення, головних питань фундаментальних філософських учень. Філософська проблематика курсу спирається на гуманітарний аспект

загальнонаукового і спеціально-наукового знання дисциплін, що вивчають здобувачі.

4. Філософія – особливий засіб духовного освоєння світу, теоретично сформульований світогляд. У світогляді поєднані особливості емоційного, психологічного та інтелектуального відношення людини до світу та його почуття, розум, сумління, знання й оцінки. Світогляд, як ядро індивідуальної та суспільної свідомості, визначає принципи поведінки і діяльності людини, формує його ідеали, моральні норми, соціальні та політичні орієнтації.

Філософія не тільки теоретичне світорозуміння, але й загальний метод пізнання. Вона дає теоретичне узагальнення практичної діяльності людей та даних наук про світ та людину, результатом якого є особливе, якісно нове філософське знання про форми узагальнення.

5. Викладання філософії для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» організовано з урахуванням спадкоємності з загальнонауковими, профільюючими і гуманітарними навчальними дисциплінами, для яких філософія виконує світоглядну, методологічну, гносеологічну та комунікативну функції (на 1-му курсі викладається курс «Актуальні питання історії та культури України», після вивчення курсу «Філософія» у здобувачів вищої освіти формуються знання, уміння та навички для вивчення обов'язкових та вибіркових курсів, що викладаються у подальшому: «Етика та деонтологія у фармації», «Фармацевтичне право та законодавство», «Соціальна фармація», «Біоетика та біобезпека», «Психологія спілкування», «Валеологія», для яких даний курс становитиме методологічну основу.

6. Для розробки і аналізу змісту і методики викладання філософії, обговорення і осмислення нових філософських ідей, обміну досвідом викладання гуманітарних, загальнонаукових і профільюючих дисциплін на факультеті функціонує науково-методична комісія. Філософія вивчається на усіх факультетах університету у відповідності визначених годин і за навчальними планами.

7. Курс викладається на очній і заочній формі навчання і передбачає лекції, семінарські заняття та організацію самостійної роботи.

– Словесні лекції, пояснення, бесіди, дискусії та наочні у вигляді мультимедійних презентацій за допомогою використання комп'ютерної техніки й комунікаційних платформ Zoom, Classroom, Moodle, Viber, Telegram. (Навчальна лекція, як важливий вид занять з філософії, виконує у викладанні інформаційну, світоглядну, логіко-методичну і методологічну функції).

– Семінарські заняття у вигляді опрацювання лекційного матеріалу та довідкової й додаткової літератури, складання конспекту з першоджерел і тематичного словника, оформлення таблиці з узагальненням інформації щодо розвитку історії філософії. Семінарські заняття і індивідуальні співбесіди проводяться в навчальних групах з метою розширення і поглиблення знань студентів, засвоєння ними вмій та навичок самостійного творчого мислення. Семінарські заняття і індивідуальні співбесіди дозволяють викладачу систематично контролювати і спрямовувати самостійну працю здобувачів, виявити рівень знань студентів, вивчати їх запити, інтереси, думки.

Передбачається проведення очних та онлайн консультацій за розкладом.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни «Філософія»: сформувати у здобувачів вищої освіти філософську культуру та гуманістичний тип мислення на основі досягнень світової й вітчизняної філософської думки, духовної спадщини українського народу і загальнолюдських цінностей.

Предметом вивчення виступає система найзагальніших теоретичних поглядів на світ, місце в ньому людини, з'ясування різноманітних форм ставлення людини до світу.

Завдання дисципліни:

– формування у здобувачів сучасного системного наукового мислення, розуміння історичних типів філософії та філософствування, концепції та напрямків світової та української філософської думки, зв'язок філософії і медицини як науки, що тісно пов'язані між собою предметом вивчення - людиною;

– вивчення та засвоєння сутності, змісту та особливостей основних розділів філософії: онтології, гносеології, феноменології, філософській антропології та соціальній філософії та їх рефлексією в медико-фармацевтичній галузі;

– формування усвідомлення щодо філософських знань як системи, яка виступає методологічним засобом для досліджень в гуманітарних й природничих науках, медичинських та фармацевтичних;

– створення умов для формування світоглядно-методологічної культури здобувачів вищої освіти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

– основні світоглядні та методологічні засади філософського осмислення дійсності, свого місця і ролі в суспільстві як громадянина та фахівця;

– історичну генезу предмета філософії в історії світової філософії, зокрема вітчизняної;

– філософське вчення про буття, матерію і свідомість і їх кореляції з медичинською галузю; теорію і логіку пізнання, пізнавальну сторону медицини, концепції розвитку; філософські питання медицини та фармації;

– сучасні уявлення про природу, суспільство, їх взаємодію; сутність людини й їх особливості; проблематику сенсу життя та екології людини;

вміти:

– застосовувати філософські засоби пізнання, методологічні засади культури, науки й техніки до аналізу проблемних ситуацій і вибору оптимальних рішень у професійній та соціальній галузях життєдіяльності;

- аналізувати події громадського життя, власні ціннісні орієнтації, соціальні настанови, життєві плани і самосвідомість, досягнення науки, техніки і культури взагалі та з точки зору сучасних філософських концепцій;
- оцінювати свої ідеї та вчинки, явища і процеси духовного життя з позицій гуманістичної моралі, естетики та екологічної свідомості;
- працювати з філософськими текстами, аналізувати їх та застосовувати у своїй аргументації й відповідно власної світоглядної позиції.

ПРОГРАМА КУРСУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Становлення та розвиток філософії

ТЕМА 1. Філософія як специфічний тип знання

Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу і форма самовизначення людини та його структура. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, наука і філософія. Філософія як теоретична основа світогляду. Предмет філософії та його специфіка. Основні теми (людина і світ; мислення і буття, духовне і тілесне) і типи філософствування. Основні функції філософії: світоглядна, пізнавальна, методологічна, соціально-практична. Роль світогляду в розвитку хімічних явищ.

Соціальна спрямованість філософського знання. Духовно-творча природа філософії. Наука і філософія. Загальнолюдські цінності у філософії. Місце та роль філософії у сучасному суспільному житті.

ТЕМА 2. Історичний розвиток світової філософії

Становлення філософського знання: міфоепічні засади та релігійні основи.

Парадигмальність філософського знання: давньокитайська і давньоіндійська філософія.

Загальні особливості, умови формування та етапи розвитку філософії античної Греції. Атомістичне вчення. Класичний етап розвитку античної філософії: антропологічний поворот у філософії Сократа; онтологія (вчення про ідеї), проблема пізнання, етика та суспільно-політичні погляди Платона; філософське вчення Арістотеля: буття, пізнання, фізика, суспільно-політичні погляди, логіка.

Специфіка філософської думки в період Середньовіччя та її релігійний характер. Апологетика. Патристика. Схоластика і екзистенційно-містична лінія середньовічної філософії. Проблема універсалій: реалізм і номіналізм.

Гуманістичний характер філософії епохи Відродження. Реформація. Філософія Нового часу. Просвітництво і «барокова» філософія. Кордоцентризм Б. Паскаля. Філософське обґрунтування нової картини світу (Бекон, Декарт, Спіноза, Ляйбніц, Локк, Берклі, Юм). Механістичний характер філософії XVIII ст. Класична німецька філософія: філософські позиції І. Канта, Г. Гегеля, Л. Фейєрбаха.

ТЕМА 3. Сучасна світова філософія. Філософська думка в Україні

Філософія XIX ст. Програма радикального оновлення філософії – марксизм (Маркс і Енгельс), позитивізм, філософія життя (А. Бергсон, Ф. Ніцше, А. Шопенгауер). Екзистенціальна філософія. Становлення філософської антропології. Персоналізм. Неотомізм.

Сучасна світова філософія. Філософія модерну і постмодерну. Постпозитивізм та аналітична філософія. Радикальне оновлення філософського дискурсу. Методи емансипації свідомості: феноменологічна редукція Е. Гуссерля, герменевтичне коло Г. Гадамера, деконструкція Ж. Дерріда, негативна діалектика Т. Адорно, епістемологія М. Фуко та ін.

Джерела української філософської культури. Особливості типу української філософської парадигми та її джерела. Філософська думка Києво-Руської держави (X–II ст.). Становлення українського неоплатонізму XIV–XVI ст. (агіографія, ісихазм, ареопагітизм). Братські школи. Острозький культурно-

освітній центр. Українські полемісти. Києво-Могилянська Академія (1701–1818). Г. Сковорода – родоначальник української класичної філософії. Українське Просвітництво. Філософська культура українського бароко.

Академічна філософія в Україні XIX ст. Український романтизм (М. Гоголь, М. Костомаров, Т. Шевченко, П. Куліш, П. Юркевич). Київська екзистенційна філософія XX ст. (М. Бердяєв, Л. Шестов, В. Зеньківський). Філософські ідеї в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. (М. Драгоманов, О. Потебня, Л. Українка, М. Грушевський, В. Винниченко, В. Липинський, Д. Донцов). Філософія української діаспори (Д. Чижевський, І. Лисяк-Рудницький, О. Кульчицький та ін.). «Культурне Відродження» 20-х років. Українське філософське Відродження 60-х років. Сучасна українська філософія – М. Верніков, А. Уйомов, М. Попович, І. Бичко, В. Пролєєв, В. Єрмоленко, О. Забужко. Філософія в Одесі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Основи філософського розуміння світу

ТЕМА 4. Філософська онтологія: проблеми буття

Онтологія як теорія пояснення фундаментальних властивостей, форм та способів існування Всесвіту. Філософський зміст категорії буття. Історичні етапи формування вчення про буття: Парменід, Платон, Арістотель, релігійно-філософські вчення, раціональна онтологія (монізм, дуалізм, плюралізм), екзистенціальна онтологія, феноменологія. Структура буття: форми і рівні – буття речей; буття людини; буття соціального; буття духовного. Питання про буття у сучасній науковій картині світу. Буття як єдність об'єктивної дійсності та дійсності людини.

Поняття про матерію. Простір і час, рух, причинність та випадковість як філософські категорії, що відображають форми існування матерії. Проблема простору і часу в хімії. Хімічна форма руху матерії і проблема розвитку.

Проблема руху і спокою в хімії. Категоріальний апарат філософії і хімічне знання.

ТЕМА 5. Проблема свідомості у філософії та науці

Духовний вимір людського буття. Проблема ідеального. Проблема свідомості у філософії та науці: природничі та соціально-історичні засади. Сучасна наука про передумови виникнення свідомості. Відображення як атрибутивна властивість матерії та його основні форми. Свідомість як вища форма психічного відображення дійсності. Провідна роль соціальності у виникненні свідомості. Сутність та основні характеристики свідомості. Самосвідомість. Рефлексія, розум, інтелект, мислення, мова.

Структура свідомості. Сфери свідомості: пізнавальна, емоційна, мотиваційно-вольова. Рівні психічного життя людини: несвідоме, підсвідоме, надсвідоме. Проблема несвідомого у філософії З. Фрейда та сучасному психоаналізі. Практика («використовуючий» і новаційно-творчий рівні практики). Праксеологія. Штучний інтелект: історія, школи, філософські проблеми.

ТЕМА 6. Філософія пізнання (гносеологія та епістемологія)

Пізнання як специфічна форма ставлення людини до світу. Проблема пізнання в історії філософії: поняття про рівні пізнання в античній філософії (Платон, середньовічні уявлення про рівні та форми пізнання (питання про універсалії); проблема методу пізнання у філософії Нового часу (раціоналізм та емпіризм); теорії пізнання у некласичній філософії. Оптимізм, агностицизм, скептицизм.

Суб'єкт і об'єкт пізнання. Види пізнання: життєво-досвідне, мистецьке, наукове, релігійно-містичне, екстрасенсивне. Рівні та форми пізнання, їх взаємозв'язок. Чуттєвий рівень пізнання та його форми (відчуття, сприйняття, уявлення). Раціональний рівень пізнання та його форми (поняття, судження, умовиводи). Синтезувальний рівень пізнання та його форми (експеримент,

досвід, практика). Поняття істини: критерії, теорії (кореспондентська, прагматична, конвенційна, когерентна, регулятивна). Істина і правда.

Методологія пізнання як форма організації оптимально ефективної діяльності людини. Універсально-об'єктивістська (природничо-наукова, гуманітарно-наукова) методологія. «Логіка наукового дослідження» та її етапи (проблема, факт, гіпотеза, теорія, ідея, вищі шаблі систематизації пізнавального процесу).

Виникнення та розвиток наукової хімії: від алхімії до перемоги атомно-молекулярного вчення. Хімічні процеси та процеси життєдіяльності. Самоорганізація еволюційних систем. Роль синергетики у формуванні наукової картини світу. Концептуальна новизна синергетики і її вплив на розвиток хімії.

Філософське вчення про розвиток світу. Діалектика як вчення про універсальні зв'язки, зміни та розвиток, її основні закони і категорії та їх значення для аналізу дійсності. Альтернативи діалектики: метафізика як наука і метод, софістика, еkleктика, релятивізм, догматизм. Типи екзистенційної методології (феноменологія, герменевтика, екзистенційно-ментальна).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Соціальна філософія

ТЕМА 7. Соціальна філософія як теорія та методологія пізнання суспільства та розвиток її проблематики

Поняття «соціального» та специфіка соціального пізнання. Соціальна філософія: її предмет та гуманістична спрямованість. Головні методологічні принципи соціальної філософії, її категорії та функції. Соціальна філософія як методологія суспільних наук.

Історична генеза предмета соціальної філософії. Сучасні соціально-філософські погляди: позитивістська соціально-філософська проблематика (О. Конт, Г. Спенсер); соціальна філософія марксизма (К.Маркс, Ф. Енгельс); психологічний напрям (Л. Уорд, Г. Тард, В. Парето); неокантіанство

(В. Віндельбанд, Г. Ріккерт); теорія соціальної дії М. Вебера; Т. Парсонс); теорія коловороту локальних цивілізацій (О. Шпенглер, А. Тойнбі); теоретична соціологія П. Сорокіна; емпірична соціологія та структурно-функціональний аналіз (Т. Парсонс, Р. Мертон); сучасна соціобіологія (З. Фройд, К. Юнг, Е. Фромм, Г. Маркузе); технологічний детермінізм (Р. Арон, У. Росту, Д. Белл, О. Тоффлер, З. Бзежинський). Розвиток соціальної проблематики в українській філософії.

ТЕМА 8. Суспільство як система. Природа і суспільство

Соціальне буття людини як реальний життєвий процес. Суспільство і природа як підсистеми об'єктивної реальності. Географічне середовище і його роль в житті суспільства. Демографічні чинники суспільного розвитку. Поняття «ноосфера». Хімія у системі «суспільство-природа».

Сфери життєдіяльності суспільства. *Економічне життя суспільства* та його особливості в інформаційному суспільстві. *Поняття соціальної структури суспільства*. Соціальна структура традиційного, індустріального і інформаційного суспільства. Етносоціальне буття суспільства (етноси, народність, раси, нації). Національний характер, національна самосвідомість, національний дух, національна ідея, національний менталітет. Проблема національного і загальнолюдського (націоналізм, інтернаціоналізм, космополітизм). Нація і національна мова.

Політичне життя суспільства. Політика як регулятивний механізм функціонування та розвитку соціуму. Держава як елемент політичної системи та особливості становлення української державності. Інститут влади, демократія та проблеми її розвитку на сучасному етапі. Парадокси посттоталітарної свідомості. Права людини як філософська проблема.

Духовне життя суспільства. Духовні потреби, духовна діяльність, духовні цінності, духовні відносини. Суспільна та індивідуальна свідомість. Структура суспільної свідомості. Специфіка форм суспільної свідомості. Духовна природа здоров'я.

ТЕМА 9. Філософська антропологія

Буття людини як фундаментальна проблема філософії. Людина як предмет філософського осмислення. Проблема визначення сутності людини в історико-філософській думці. Антропоцентризм, теоцентризм, космоцентризм як спроба окреслити відношення людина – світ.

Співвідношення понять існування, буття та життя людини. Філософські, теологічні та наукові теорії походження людини: еволюційні, креаціоністські, інопланетна версія, антропний принцип, гіпотеза тупикової гілки еволюції. Суттєві характеристики людини. Єдність біологічного, соціального та духовного. Індивід, особа, особистість, індивідуальність. Проблема життя та смерті, безсмертя та сенсу існування людини в аспекті життєвого самоутвердження.

ТЕМА 10. Філософія та глобальні проблеми сучасності

Історичні виміри людського буття. Філософія історії. Людина як суб'єкт історичного процесу. Особистість в історії. Поліваріантність історичного розвитку. Способи тематизації історичної реальності: соціальна історія, політична історія, історія повсякденності, історія ментальностей. Проблема сенсу історії. Ідея кінця історії (Ф. Фукуяма).

Постісторичний стан суспільства (нові типи раціональності): взаємовідношення науки, філософії, релігії. Наука як влада і наука як комунікація. Етика науки. Теоретико-пізнавальні проблеми в класичній і сучасній хімії. «Філософія» фармацевтичних інновацій. Актуальні етичні проблеми сучасної медицини (фармакології). Філософські проблеми евтаназії. Технізація медицини: етико-філософський аспект.

Коеволюційні процеси розвитку людства. Людина як чинник розвитку біосфери. Глобальні проблеми людства. Імперативи виживання людства: екологічний і моральний імперативи. Стратегія людства в планетарному масштабі. Завдання переходу від техногенної до антропогенної цивілізації. Глобальне моделювання майбутнього. Плюралізм цінностей: проблема культурного порозуміння та провідні ціннісні орієнтації людства на межі тисячоліть.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ

ТЕМА СЕМІНАРУ № 1

Філософія як специфічний тип знання

Мета: дати уявлення про світогляд, його специфіку та історичні типи; осмислити філософію у системі людського пізнання та духовної діяльності; розкрити предметне поле й функціональне призначення філософії.

Опановуючи літературу до семінару, слід складати тематичний словник основних понять і термінів: світогляд, життєво-практичний світогляд, теоретичний світогляд, мудрість, міфологія, релігія, філософія, рефлексія, історія філософії, онтологія, натурфілософія, космологія, гносеологія, епістемологія, філософія свідомості, соціальна філософія, філософська антропологія, антропософія, аксіологія, логіка, етика, естетика, філософія релігії, філософія права, філософія історії, філософія техніки та природознавства, есхатологія, монізм, дуалізм, плюралізм, матеріалізм, ідеалізм, раціоналізм, ірраціоналізм, методологія, метод.

План

1. Поняття світогляду: походження, структура, сутність та роль у житті людини.
2. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія.
3. Сутність філософського світогляду. Предмет та основні питання філософії. Структура і функції філософії.
4. Філософія і наука. Місце та роль філософії у сучасному суспільному житті.

Література

1. Бертран Рассел. Мистецтво філософствування. Лекція 1. Мистецтво раціонального припущення. Актуальні проблеми духовності : зб. наук. праць / відп. ред. Я. В. Шрамко. Кривий Ріг : КДПУ, 2017. Вип. 18. С. 81–97.
2. Гринів О. І. Філософія: курс лекцій. Львів : ЛДУФК, 2015. 380 с.

3. Поппер К. Як я розумію філософію. Вісник нац. ун-ту "Львівська політехніка". Філософські науки, вип. 4. Львів, НУ "ЛП", 2006.
URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/b8f52b8e-45fc-42dc-b84b-2458c29b555a/content>
4. Петрушенко В. Л. Філософія: курс лекцій. Навч. посібн. Львів : «Нов. Світ – 2000», 2012. 647 с.
5. Присухін С. Філософія: навч. посіб. У 2х ч. Ч. 1. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. Київ : КНЕУ, 2006. 208 с.
6. Філософія. Навчальний посібник. / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
7. Філософія. Хрестоматія: навчальний посібник. За ред. Дротянко Л. Г., Матюхіної О. А., Онопрієнко В. І. Київ : Вид-во НАУ, 2009. 244 с.
8. Філософський енциклопедичний словник. За ред. В. І. Шинкарука. Київ : Видав. гуманітарної літератури "Абрис". Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2002. 744с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf

Питання для самоконтролю

1. Назвіть і охарактеризуйте зміст та основні складові поняття світогляду як інтелектуальної форми людського самоусвідомлення.
2. Охарактеризуйте найважливіші особливості міфологічного й релігійного світоглядів та відмінності від них філософського світогляду.
3. Дайте характеристику співвідношення між собою світогляду та філософії.
4. Дайте відповідь, що таке філософія і які її основні питання.
5. Чому не можна казати про основне питання філософії?
6. Сформулюйте специфіку предмета філософії.
7. В чому проявляється потрійна суперечність ставлення людини до світу?
8. Розкрити зміст основних функцій філософії в житті суспільства.
9. Які галузі складають структуру філософії?

10. Чому філософію не можна звести до статусу конкретної науки?

11. Яке значення має різноманітність філософських систем?

ТЕМА СЕМІНАРУ № 2

Історичний розвиток світової філософії

Мета: сформувані системне уявлення про предмет філософії, місце у культурі, розуміння основних світоглядних ідей, тенденцій розвитку на кожному історичному етапі, уміти оцінити внесок філософської течії, школи в скарбницю філософських знань.

Готуючись до семінару, складаємо таблицю з розвитку філософії від давнини до сьогодення для усвідомлення специфіки, оригінальності, взаємодоповнюваності, а також з'ясування рефлексій у сучасному гуманітарному дискурсі.

План

1. Головні періоди розвитку світової філософії до XIX ст.
2. Сучасна світова філософія.
3. Філософська думка в Україні.

	<i>Період (його характеристика й хронологічні рамки)</i>		<i>Мислителі (їх коротка біографія)</i>	<i>Назва твору мислителя та його проблематика (якщо можливо, відразу відмічаємо з якого розділу: О – онтологія, С – свідомість, Г – гносеологія, методологія, СФ – суспільство, ФА – людина)</i>
1	Філософія Сходу	Філософія Стародавньої Індії	<i>Назва школи, вчення</i>	<i>проблематика (з розділів О, С, Г, СФ, ФА)</i>
		Філософія Стародавнього Китаю	<i>Назва школи, вчення</i>	<i>проблематика (з розділів О, С, Г, СФ, ФА)</i>
2	Антична філософія		<i>Мислитель, школи, вчення</i>	<i>Твір та його проблематика ...-''-''-''-''- ''-''-''-''-''</i>
3	Філософія Середньовіччя	<i>патристика</i>	<i>(теж саме)- ''-''-''-''-''</i>	<i>(теж саме)-''-''-''-''-''- ''-''-''</i>
		<i>схоластика</i>	<i>-''-''-''-''-''- ''-''-''-''</i>	<i>-''-''-''-''-''-''-''-''-''-''</i>

3. Петрушенко В. Л. Філософія: курс лекцій. Навч. посібн. Львів : «Нов. Світ – 2000», 2012. 647 с.
4. Присухін С. Філософія: навч. посіб. У 2х ч. Ч. 1. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. Київ : КНЕУ, 2006. 208 с.
5. Філософія / За ред. акад. Кременя В. Г. і проф. Горлача М. І. Харків : Прапор, 2000. 671 с.
6. Філософія. Навчальний посібник. / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
7. Філософія. Хрестоматія: навчальний посібник. За ред. Дротянко Л. Г., Матюхіної О. А., Онопрієнко В. І. Київ : Вид-во НАУ, 2009. 244 с.
8. Філософська думка в Україні. Біобібліографічний словник. За ред. М. Л. Ткачук. Київ : Пульсари», 2002. 242 с.
URL: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm.htm>
9. Філософія: ідеї, ідеології, персоналії: Ілюстрований енциклопедичний довідник / Укл. Ю. В. Омельченко. Київ : Ракша М.О., 2009. 296 с.
10. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf

Питання для самоконтролю

1. Назвіть психологічні, гносеологічні та соціальні передумови, які сприяли виникненню філософії..
2. Охарактеризуйте основні ідеї та ідейні здобутки провідних філософських шкіл Стародавньої Індії.
3. Охарактеризуйте основні ідеї та ідейні здобутки провідних філософських шкіл Стародавнього Китаю.
4. Дайте характеристику основних етапів розвитку філософії Стародавньої Греції.

5. Порівняйте ідеї Платона та Арістотеля і обґрунтуйте свої висновки.
6. Які концепції світу та його пізнання відстоювали середньовічна схоластика, реалісти й номіналісти?
7. Охарактеризуйте ідейні здобутки Августина Блаженного та Томи Аквінського.
8. Окресліть провідні ідеї ренесансного гуманізму.
9. Окресліть основні особливості розвитку філософії в епоху Нового часу.
10. Порівняйте основні методологічні ідеї Ф. Бекона і Р. Декарта.
11. Охарактеризуйте спрямованість провідних ідей європейських просвітників (Ж.-Ж. Руссо, Вольтера, Д. Дідро, К. Гельвеція та ін.).
12. В чому полягає філософське новаторство І. Канта.
13. Окресліть основні складові філософської системи Г. Гегеля.
14. Назвіть основні напрями розвитку сучасної філософії (XIX–XXI ст.) та їх суттєві риси.
15. Порівняйте ідеї шкіл позитивізму, виявіть у цих ідеях спільне та відмінне.
16. Які характерні риси притаманні антропологічним напрямам сучасної філософії?
17. Розкрийте зміст та значення ідей феноменології Е. Гуссерля.
18. Охарактеризуйте ідеї основних представників філософії екзистенціалізму.
19. Коротко окресліть провідні ідеї фрейдизму та неофрейдизму, дайте їм оцінку.
20. Як можна оцінити марксизм з точки зору сучасності?
21. Охарактеризуйте основні напрями релігійної філософії XX ст. та виявіть їх соціальні функції.
22. Що таке філософський постмодерн, які тенденції розвитку філософії проявилися в його ідеях.
23. Чим була зумовлена змістована спрямованість філософських міркувань, які ми знаходимо у джерелах Київської Русі?
24. З яких позицій стверджували ідеї гуманізму видатні українські філософи XV століття?

25. Які філософські ідеї пропагували українські навчальні центри у XVI–XVII ст.?
26. Значення й роль Києво-Могилянської академії .
27. В чому полягає оригінальність філософські ідей Г. С. Сковороди?
28. Як вплинули ідеї німецької класичної філософії на розвиток української філософської думки XIX ст.?
29. Як розвивалась філософська думка в Україні у XIX–XIX століттях?

ТЕМА СЕМІНАРУ № 3

Філософська онтологія: проблема буття

Мета: проаналізувати з основні проблеми і поняття онтології. літературу до семінару, слід скласти тематичний словник основних понять і термінів: онтологія, світ, реальність, об'єктивна реальність, суб'єктивна реальність, буття, небуття, матерія, речовина, явище, сутність, річ, процес, простір, час, поле, рух, спокій, розвиток, феноменологія.

План

1. Історико-філософське окреслення проблеми буття її фундаментальне значення для філософії..
2. Поняття матерії як субстанції та її основні характеристики. Сучасна наука про складну систему організації матерії та її властивості.
3. Рух як невід'ємний атрибут матерії, спосіб її існування.
4. Простір і час – форми буття матерії.

Література

1. Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського. Т. 3 : Хімічна будова біосфери Землі та її оточення / [уклад.: Л. С. Лисюк та ін. ; редкол.: С. В. Волков (голова) та ін.] / НАН України, Коміс. з наук. спадщини акад. В. І. Вернадського, Ін-т заг. та неорган. хімії ім. В. І. Вернадського; ред. рада: Б. Є. Патон (голова) та ін. Київ : Фенікс, 2012. 507 с. С. 476–488.
2. Гринів О. І. Філософія: курс лекцій. Львів : ЛДУФК, 2015. 380 с.

3. Петрушенко В. Л. Філософія: курс лекцій. Навч. посібн. Львів : «Нов. Світ – 2000», 2012. 647 с.
4. Присухін С. Філософія: навч. посіб. У 2х ч. Ч. 1. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. Київ : КНЕУ, 2006. 208 с.
5. Філософія. Навчальний посібник. / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
6. Філософія. Хрестоматія: навчальний посібник. За ред. Дротянко Л. Г., Матюхіної О. А., Онопрієнко В. І. Київ : Вид-во НАУ, 2009. 244 с.
7. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf
8. Філософія: хрестоматія : у 2 т. Т. 2. Теоретична та практична філософія : навч. посіб. для бакалаврів... / О. В. Комар, А. А. Кравчук, О. В. Руденко та ін.; заг. ред. д-ра філос. наук, проф. І. С. Добронравової. К. : ВПЦ "Київський університет", 2010. 431 с.

Питання для самоконтролю

1. Чому категорія буття постає вихідною для філософського осмислення світу?
2. Який філософський зміст вкладається у поняття "буття"?
3. Категоріальні визначення буття в історії філософії.
4. Які форми буття можна відокремити в процесі філософського розгляду світу?
5. Яке значення має розгляд різних форм буття?
6. Як співвідносяться між собою категорії "буття" і "матерія"?
7. Які властивості світу передаються категорією "матерія"?
8. Як можна визначити поняття "рух", "простір", "час"?

9. Яких специфічних властивостей набирають рух, простір і час на різних рівнях розвитку матерії?
10. В чому полягає відмінність субстанційного і реляційного розуміння простору і часу?

ТЕМА СЕМІНАРУ № 4

Проблема свідомості у філософії та науці

Мета: проаналізувати основні проблеми і поняття філософії свідомості .

Опановуючи літературу до семінару, слід скласти тематичний словник основних понять і термінів: ідеація, душа, ідеальне, мислення , інформація, мова (мовлення), свідомість, онтологічний статус свідомості, предметність, феноменологія, творчість, інтелект, штучний інтелект.

(Штучний інтелект – метафорична назва одного з пріоритетних наукових напрямів, що склався у загальному комплексі кібернетичних досліджень із проблем моделювання процесів мислення, інтенсифікації інтелектуальної діяльності через комп'ютеризацію тих чи тих її видів. Відтак, набуваючи у процесі прискореного розвитку дедалі самостійнішого характеру, він стає основою високих інформаційних технологій та систем, потужним рушієм історичного поступу людства).

План

1. Поняття свідомості та характеристика її основних функцій.
2. Свідомість в історії світової філософської думки.
3. Проблема походження та формування свідомості.
4. Проблеми ШІ (штучного інтелекту), її природничо-науковий, технічний та філософський сенс.

Література

1. Гринів О. І. Філософія: курс лекцій. Львів : ЛДУФК, 2015. 380 с.
2. Петрушенко В. Л. Філософія: курс лекцій. Навч. посібн. Львів : «Нов. Світ – 2000», 2012. 647 с.

3. Присухін С. Філософія: навч. посіб. У 2х ч. Ч. 1. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. Київ : КНЕУ, 2006. 208 с.
4. Філософія. Навчальний посібник. / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
5. Філософія. Хрестоматія: навчальний посібник. За ред. Дротянко Л. Г., Матюхіної О. А., Онопрієнко В. І. Київ : Вид-во НАУ, 2009. 244 с.
6. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf
7. Філософія: хрестоматія : у 2 т. Т. 2. Теоретична та практична філософія : навч. посіб. для бакалаврів... / О. В. Комар, А. А. Кравчук, О. В. Руденко та ін.; заг. ред. д-ра філос. наук, проф. І. С. Добронравової. К. : ВПЦ "Київський університет", 2010. 431 с.

Питання для самоконтролю

1. Філософський та природничо-науковий сенс категорій «свідомість», «самосвідомість», «інтелект».
2. Філософське розуміння природи і сутності свідомості.
3. Генетична передумова виникнення свідомості. В чому полягає „вторинність” свідомості, її залежність від матерії?
4. Яке співвідношення свідомості з матерією, відображенням, ідеальним?
5. Розрізнення понять «свідомість» і «психіка», сутність людської психіки. Якими якісними ознаками відрізняється психіка людини від психіки тварин?
6. Яку роль в житті людини відіграє несвідоме? З. Фройд та К. Юнг про несвідоме.
7. Процес мислення як результат співвідношення матеріального й ідеального.

8. В чому полягає специфіка творчої діяльності? Кого можна вважати суб'єктом творчості?
9. Соціальні фактори виникнення свідомості. Роль праці і мови у її формуванні.

ТЕМА СЕМІНАРУ № 5

Філософська антропологія

Мета: проаналізувати основні філософські концепції щодо сутності людини та сенсу її буття, визначити особливості кожної з них і показати їх відмінності, показати значущість проблеми життя людини як цінності на індивідуальному та суспільному рівнях.

Проблема людини набуває особливої значущості і актуальності у сучасну епоху, насамперед, у часи військової агресії. Це обумовлено тим, що ця проблема поєднує у собі такі питання як сенс буття, співвідношення біологічного та соціального в людині, проблема цінності людського життя, що має велике значення для формування світогляду.

Опановуючи літературу до семінару, слід скласти тематичний словник основних понять і термінів: людина, антропогенез, соціогенез, біологічне, соціальне, індивід, індивідуальність, особистість, свобода, сенс життя, цінність, гедонізм, конформізм, альтруїзм, оптимізм, песимізм, творчість, життя, смерть, безсмертя.

План

1. Буття людини як фундаментальна проблема філософії.
2. Проблема визначення сутності людини в історико-філософській думці.
3. Філософські, теологічні та наукові теорії походження людини: еволюційні, креаціоністські, інопланетна версія, антропний принцип, гіпотеза тупикової гілки еволюції.
4. Проблема життя та смерті, безсмертя та сенсу існування людини в аспекті життєвого самоутвердження.

Література

1. Гринів О. І. Філософія: курс лекцій. Львів : ЛДУФК, 2015. 380 с.
2. Петрушенко ВЛ. Філософія: курс лекцій. Навч. посібн. Львів : «Нов. Світ – 2000», 2012. 647 с.
3. Присухін С. Філософія: навч. посіб. У 2х ч. Ч. 1. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. Київ : КНЕУ, 2006. 208 с.
4. Філософія. Навчальний посібник. / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
5. Філософія. Хрестоматія: навчальний посібник. За ред. Дротянко Л. Г., Матюхіної О. А., Онопрієнко В. І. Київ : Вид-во НАУ, 2009. 244 с.
6. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf
7. Філософія: хрестоматія : у 2 т. Т. 2. Теоретична та практична філософія : навч. посіб. для бакалаврів... / О. В. Комар, А. А. Кравчук, О. В. Руденко та ін.; заг. ред. д-ра філос. наук, проф. І. С. Добронравової. К. : ВПЦ "Київський університет", 2010. 431 с.

Питання для самоконтролю

1. Специфіка та актуальність філософського розуміння проблеми людини.
2. Розкрийте світоглядні та методологічні функції філософії в осмисленні проблеми людини.
3. Поясніть суть концепцій людини з позицій суб'єктивного і об'єктивного ідеалізму, матеріалізму, натуралізму, соціологізму.
4. Що таке антропосоціогенез?
5. Як співвідносяться в людині природне, суспільне і духовні початки?
6. Обґрунтуйте природність чи штучність походження людини. Яке з них ви вважаєте більш дійсним?

7. Роль мови в процесі антропосоціогенезу.
8. Дати визначення ключових понять теми: людина, особа, індивід, індивідуальність, антропосоціогенез, суб'єктивний та об'єктивний ідеалізм, матеріалізм, діалог, духовність.
9. Охарактеризуйте співвідношення понять буття людини, існування та життя.
10. Наведіть основні характеристики форм людської діяльності.
11. В чому полягає сенс життя?
12. Окресліть філософські аспекти проблеми безсмертя людини.
13. У чому полягає сутність та призначення людини?
14. Поясніть, що таке соціалізація особистості і які її засоби?

4. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НИХ

Самостійна робота здобувачів зорієнтована, здебільшого, на модульно-рейтингову систему оцінювання знань. Вона є складовим елементом університетської освіти та закономірним продовженням аудиторної роботи викладача і студентів.

Форми самостійної роботи різноманітні. Основними з них є:

- вивчення творів представників світової філософської думки, необхідної наукової та навчальної літератури в ході підготовки до семінарських занять, поточного та періодичного контролю;
- робота над таблицею щодо розвитку історії філософії, виступами, повідомленнями, доповідями до семінарських занять;
- участь у студентських наукових конференціях та Днях науки;
- участь у роботі студентських наукових гуртків з філософії.

Ефективною формою самостійної роботи здобувачів є конспект. Ведення конспекту лекцій, а також конспектування рекомендованої додаткової та

довідкової літератури до тем курсу дозволить не лише з'ясувати матеріал, що викладається лектором, але й стане вихідним пунктом для підготування до відповідних тем семінарських занять.

Питання, які потребують з'ясування щодо ведення конспекту, конспектування власне творів, а також вирішення інших проблем з курсу, можуть бути розглянуте на лекціях/семінарських заняттях, консультаціях, у ході індивідуальної роботи із здобувачами. На цих заходах систематично здійснюється конче потрібна допомога здобувачам – перевірка конспектів, заслуховування виступів, повідомлень, доповідей з теми, що розглядається, поточний, періодичний та підсумковий контроль всіх видів роботи.

Всі форми самостійної роботи здобувачів взаємопов'язані, доповнюють одна одну і в сукупності забезпечують творче засвоєння філософії, допомагають сформулювати теоретичне мислення й уміння самостійно аналізувати професійні, життєві та інші соціальні проблеми, правильно орієнтуватися в складних умовах сучасного світу.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Становлення та розвиток філософії

1. При яких умовах у людини виникає потреба у філософії?
2. Як співвідносяться філософія та мудрість?
3. Що таке світогляд?
4. Що ви знаєте про міфи? Яку роль виконує міф у свідомості людини?
5. Що складає підґрунтя релігійного світогляду ?
6. Чому у людини виникає потреба у релігійній орієнтації?
7. Поясніть різницю між філософським та науковим уявленням про світ?
8. Чи має філософія практичний сенс і в чому це проявляється?
9. “Вічні питання” людського буття, їх відкриття та відповіді на них. Наведіть приклади.
10. Як ви розумієте головне питання філософії?

11. Чому філософія Давньої Греції отримала назву натурфілософії?
12. Ідея першоречовини, її наукові наслідки, які вони?
13. В чому головні досягнення школи Піфагора?
14. Філософський сенс і наукове значення апорій Зенона для розуміння природи, простору і часу.
15. Стародавні і сучасні уявлення про атом.
16. Діалектика Геракліта, в чому її головний сенс.
17. Чи являється Платон геніальним філософом?
18. Вічний двигун рухає все, залишаючись нерухомим". Як ви оцінюєте це положення Аристотеля?
19. Як ви думаєте, чи корисна філософія Платона для сучасної демократії?
20. Сформулюйте головне питання філософії.
21. Які філософські джерела геоцентризму?
22. Чи має креаціонізм наукове тлумачення?
23. Які філософські джерела монотеїзму?
24. Чому і донині не затихає спор між номіналізмом та реалізмом?
25. В чому філософський сенс заповітів Христа?
26. "Чи дійсно у Середньовіччі філософія була наймичкою богослів'я ?"
27. В чому соціальний сенс середньовічної філософії?
28. Які риси середньовічної філософії не втратили своєї актуальності сьогодні?
29. Чому філософія Відродження має переважно естетичний характер?
30. В чому суть ідеї антропоцентризму?
31. Як можна обґрунтувати ідеї виникнення гуманізму?
32. Філософський сенс геліоцентричної системи М. Коперніка.
33. Що являє сильну сторону ідей Д. Бруно про безмежність всесвіту та різноманітність світів?
34. Філософське значення відкриттів Г. Галілея та І. Н'ютона.
35. Назвіть суспільні риси філософії Бекона і Декарта.
36. Проаналізуйте проблему людини в філософії просвітництва (Ф. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо).

37. Поясніть які філософські засади політичного світогляду Нового часу?
38. Що складає головний трансцендентального ідеалізму Канта?
39. В чому ви бачите головні досягнення, здобутки ідеалізму Гегеля?
40. Утопічний соціалізм. В чому, на вашу думку, джерела його виникнення?
41. Європейський філософський матеріалізм як відображення розвитку науки: чи дійсно це так?
42. Філософія Маркса і Енгельса як синтез наукового і сучасного розвитку свого часу. Перелікуйте умови виникнення цієї філософії.
43. В якій мірі дійсна діалектика і чи має право на існування метафізика, обґрунтуйте вашу думку.
44. Які досягнення філософії життя ви б виділили як необхідні для людей?
45. Чи подолав екзистенціалізм психологізм філософії життя?
46. Співвідношення чуттєвого та раціонального в феноменології – еkleктика чи ні?
47. В чому полягає необхідність герменевтики?
48. Чи дійсно, що лінгвістична філософія відіграла значну роль у виникненні інформатики? В чому це полягає?
49. Назвіть деякі філософські проблеми, які виникли у 20-му ст. в зв'язку з досягненнями науки?
50. Як ви вважаєте, в чому основний сенс філософії Г. Сковороди?
51. На вашу думку, які суспільні риси філософії слов'янофілів та західників?
52. Назвіть характерні риси філософії українських соціал-демократів.
53. Схід та Захід – в чому ви бачите принципову різницю філософських орієнтацій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Основи філософського розуміння світу

1. Що вивчає онтологія?
2. З усіх відомих вам філософських категорій яку б ви назвали головною і чому?

3. Що визначає „достатнє підґрунтя" для філософії?
4. Як вирішувалась проблема буття в історії філософії?
5. В яких основних формах проявляється буття?
6. В чому полягає відмінність філософського розуміння матерії від природничо-наукового?
7. Як співвідносяться категорії «буття», «матерія», «субстанція»?
8. Може бути розвиток без руху?
9. Як розуміються в філософії простір та час?
10. Як співвідносяться поняття «рух» і «розвиток»?
11. Які основні підходи к розумінню свідомості склалися в філософії?
12. Як пояснює появлення свідомості матеріалістична філософія?
13. Які аргументи ви наведете для обґрунтування єдності світу?
14. Що таке пізнання?
15. Що розуміється під поняттям «об'єкт та суб'єкт пізнання»?
16. Які пізнавальні здібності належать людині?
17. Що складає методологію наукового пізнання?
18. В чому сенс всеспільного?
19. Що складає основу будь-якого закону?
20. Обґрунтуйте відмінність суттєвості від явища?
21. Про світ судять за теоріями, які в різноманітності своїй суперечливі – чи означає це, що суперечливий сам світ?
22. Обґрунтуйте принципову різницю між матеріальним та духовним.
23. Що, на вашу думку, складає природу ідеального?
24. Що дає єдність суттєвого та раціонального в процесі пізнання?
25. Як ви розумієте інтуїцію?
26. Назвіть, на вашу думку, головні цінності науки.
27. Перелікуйте усі відомі вам методи емпіричного пізнання.
28. Як зв'язані індукція та дедукція між собою?
29. Що складає науковість описуючих методів?
30. Які ідеали науки ви знаєте?

31. Хто правий у суперечці фізиків та ліриків?
32. Чим відрізняються філософська віра від релігійної?
33. Чи існує віра в науці і в чому її сенс?
34. В чому різниця між ідолом та ідеалом?
35. Як ви розумієте добро? Назвіть приклади.
36. В чому таємниця краси?
37. Досвідчена людина: хто вона?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Соціальна філософія

1. Як ви розумієте місце соціальної філософії в системі суспільних наук?
2. Обґрунтуйте, в чому специфіка соціального пізнання?
3. Визначте предмет та функції соціальної філософії.
4. Поясніть поняття «природа», «географічне середовище», «навколишнє середовище».
5. Охарактеризуйте сутність екологічної проблематики.
6. Дайте поняття «суспільства» та «суспільного виробництва».
7. Особливості суспільного буття суспільства.
8. Сутність економічного життя суспільства
9. Назвіть філософські започаткування економічних проблем людства.
10. Специфіка соціальної сфери життєдіяльності.
11. Назвіть специфічні риси роду, племені, народності, нації.
12. Національний характер, психологія, самосвідомість... Як ви їх розумієте?
13. Визначить особливості формування українського менталітету.
14. Згадайте основні складові духовного життя суспільства.
15. Назвіть форми суспільної свідомості і дайте їх коротку характеристику.
16. Обґрунтуйте природність чи штучність походження людини. Яке з них ви вважаєте більш дійсним?
17. Ваше розуміння природного та соціального середовища та їх ролі у формуванні людини.

18. Порівняйте за змістом поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість».
19. Поясніть, що таке соціалізація особистості і які її засоби?
20. Чи вважаєте ви, що соціальна однорідність суспільства виступає рішучим фактором людської справедливості?
21. Чи є зв'язок між економікою та ідеологією? Проілюструйте це на прикладах.
22. Які проблеми сучасності ви вважаєте найбільш актуальними? Обґрунтуйте відповідь.
23. Який філософський напрям найбільш вам імponує? Обґрунтуйте свою відповідь.

5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий контроль являє собою іспит студентів з метою оцінки їх знань і навиків у відповідності до певної моделі спеціаліста. Основна мета іспиту – встановлення дійсного змісту знань студентів за обсягом, якістю і глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності. Природно, що підсумковий контроль більшою мірою, ніж інші види контролю, здійснює контролюючу функцію, потребує систематизації і узагальнення знань і певною мірою реалізує навчальну, розвиваючу і виховну функції контролю.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Становлення та розвиток філософії

1. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу й форма самовизначення людини. Структура світогляду. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, наука і філософія.
2. Філософія та її покликання. Предмет філософії. Місце та роль філософії у сучасному суспільному житті.
3. Парадигмальність філософського знання: давньокитайська і давньоіндійська філософія.

4. Космоцентризм давньогрецької філософії: основні етапи розвитку. Філософія Сократа, Платона, Арістотеля.
5. Головні риси середньовічної філософії та її теоцентризм.
6. Гуманістичний характер філософії епохи Відродження.
7. Філософія Нового часу. (Проблема методу. Філософське обґрунтування нової картини світу (Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Ляйбніц, Д. Локк, Берклі, Д. Юм). Філософія Просвітництва.
8. Класична німецька філософія. (Філософські позиції І. Канта. Філософська концепція Г. Гегеля. Філософія Л. Фейєрбаха).
9. Філософія ХІХ ст. Перегляд класичної моделі світорозуміння. Позитивізм. Марксизм.
10. Неотомізм. Персоналізм.
11. Філософія життя. Відкриття несвідомих поривів життя (А. Бергсон, Ф. Ніцше, А. Шопенгауер). Становлення філософської антропології.
12. Екзистенціальна філософія. (С. К'єркегор. Німецький та французький екзистенціалізм.)
13. Філософія постмодерну: феноменологічна редукція Е. Гуссерля, герменевтичне коло Г. Гадамера,
14. Філософія постмодерну: деконструкція Ж. Дерріда, негативна діалектика Т. Адорно, епістемологія М. Фуко та ін.
15. Особливості української філософської думки (періоди, напрямки, мислителі та їх ідеї).
16. Філософська думка представників української діаспори.
17. Сучасна українська філософія та філософія в Одесі.

ЗМІСТОВІ МОДУЛІ 2–3

Основи філософського розуміння світу. Соціальна філософія

1. Що вивчає онтологія? Категорія буття: особливості та смисл. Проблема буття в історії філософії. Основні форми буття.
2. Поняття матерії та основні форми її існування: рух, простір, час.

3. Проблема свідомості у філософії та науці. Сутність та основні характеристики свідомості. Самосвідомість.
4. Філософське розуміння штучного інтелекту. Історія створення штучного інтелекту.
5. Основні школи штучного інтелекту та їх критики. Філософські проблеми, пов'язані зі створенням штучного інтелекту.
6. Пізнання як специфічна форма відношення людини до світу. Об'єкт і суб'єкт пізнання. Рівні та форми пізнання. Пізнання і знання. Проблема істини.
7. Сучасна методологія пізнання. Методологія пізнання як форма організації оптимально ефективної діяльності людини.
8. Наука як форма духовної діяльності.
9. Онтологія соціального. Специфіка соціального пізнання. Соціальна філософія та її методологічні принципи.
10. Історичний розвиток предмета соціальної філософії.
11. Поняття «суспільство» та проблеми його дослідження. Соціальне буття людини як реальний життєвий процес.
12. Суспільство і природа як підсистеми об'єктивної реальності. Поняття «ноосфера».
13. Сфери життєдіяльності суспільства. Соціальне та економічне життя суспільства.
14. Сфери життєдіяльності суспільства. Духовне та політичне життя суспільства.
15. Людина як філософська проблема. Свобода, вибір, відповідальність – сутнісні засоби реалізації творчої життєдіяльності людини.
16. Антропосоціогенез. Єдність біологічного та соціального в людині. Тема життя і смерті у філософії. Сенс життя людини і людства.
17. Філософія й глобальні проблеми людства.

6. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ (у т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності та всебічності.

- *Поточний* контроль – усне опитування на семінарському занятті, тестування;
- *Періодичний* контроль – оцінювання результатів самостійної роботи;
- *Підсумковий* контроль – іспит.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на іспиті

Оцінка	Кількість балів	Критерії оцінювання
Відмінно	36–40	Здобувач освіти правильно, точно і повно виконав всі завдання екзаменаційного білету, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання. Ґрунтовно і всебічно знає зміст теоретичних питань, вільно володіє філософською термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки
Добре	29–35	Здобувач освіти достатньо повно виконав всі завдання екзаменаційного білету, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання. Достатньо глибоко і всебічно знає зміст теоретичних питань, володіє філософською термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, використовує набуті теоретичні, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускає несуттєві помилки, які усуваються самим здобувачем, коли на них вказує екзаменатор
Задовільно	22–28	Здобувач освіти у неповному обсязі виконав всі завдання екзаменаційного білету, відповіді на додаткові та навідні запитання мають нечіткий, розпливчастий характер. Володіє основним обсягом теоретичних знань, неточно використовує філософську термінологію.

		Відчуває значні труднощі при побудові самостійної логічної відповіді, у застосуванні теоретичних знань при аналізі практичних завдань, виявленні причинно-наслідкових зв'язків. У відповідях мають місце суттєві помилки
Незадовільно з можливістю повторного складання	14–21	Здобувач освіти не виконав завдання екзаменаційного білету, у більшості випадків не дав відповіді на додаткові та навідні запитання екзаменаторів. Не опанував основний обсяг теоретичних знань, виявив низький рівень володіння філософською термінологією. Відповіді на питання є фрагментарними, непослідовними, нелогічними, не може застосовувати теоретичні знання при аналізі практичних завдань, виявляти причинно-наслідкові зв'язки. У відповідях має місце значна кількість грубих помилок
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0–13	Не володіє навчальним матеріалом. Виконує лише елементи завдання, погребує постійної допомоги викладача

**Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти
на семінарських заняттях**

Оцінка за національною шкалою	Кількість балів	Критерії оцінювання
Відмінно	7–8	Здобувач освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується філософською та науковою термінологією. Вміє обирати раціональний метод розв'язання задач та формулювати необхідні залежності; здатний використовувати під час виконання вправ чи розв'язання задач додаткову інформацію, зокрема, довідкову; оцінювати можливі похибки, оцінювати коректність отриманого результату, вміння його аналізувати та

		узагальнювати, бере активну участь у проведенні заняття, вчасно виконує завдання
Добре	5–6	Здобувач освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується філософською та науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки. Вміє обирати раціональний метод розв'язання задач та формулювати необхідні залежності; дотримується правильної послідовності виконання дій в процесі розв'язання задач; здатний використовувати під час виконання вправ чи розв'язання задач додаткову інформацію, зокрема, довідкову; але може допускати при цьому незначні помилки або відчувати труднощі у найскладніших випадках
Задовільно	3–4	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, погано орієнтується у філософській та науковій термінології; не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки. Відчуває труднощі у використанні, під час відповідей, додаткової інформації, зокрема, довідкової; оцінюванні коректності отриманого результату; припускається грубих помилок
Незадовільно	2	Здобувач освіти достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань. Спроможний вирішувати спрощені завдання за допомогою навідних питань; частково обмірковує

		проблеми, відчуваючи складнощі в ряді простих випадків; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені прості запитання відповідає вірно
Незадовільно	0–1 бал	Здобувач не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді

Критерії оцінювання результатів виконання завдань для самостійної роботи для очної форми навчання

Самостійна робота	Оцінка за національною шкалою	Кількість балів	Критерії оцінювання
Складання таблиці з узагальнення інформації щодо історії філософії	Відмінно	9–10	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної відповіді; вільно використовує набуті теоретичні знання, філософську й наукову термінологію, самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує інформаційні технології, вчасно виконує завдання
	Добре	6–8	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; використовує набуті теоретичні знання, філософську й наукову термінологію; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує інформаційні технології, але допускає несуттєві неточності, вчасно виконує завдання
	Задовільно	3–5	Здобувач самостійно застосовує алгоритм (методику) виконання

			завдання, відчуває труднощі у застосуванні теоретичних знань, філософської й наукової термінології, пошуку додаткової інформації, а допущені помилки при підготовці не дають можливості зробити правильні висновки; завдання виконує вчасно
	Незадовільно	2–3	Здобувач планує та виконує частину завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані практичні уміння та навички, допускається грубих помилок у застосування філософської й наукової термінології; невчасно виконує завдання
	Незадовільно	0–1	Здобувач неправильно виконав завдання для самостійної роботи, продемонстрував незадовільне знання понятійного апарату, не зміг застосовувати теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, або завдання не виконане
Складання тематичного словника	Відмінно	1,1–2	Здобувач вільно використовує набуті теоретичні знання, філософську й наукову термінології, самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує інформаційні технології, вчасно виконує завдання
	Добре	0,7–1	Здобувач використовує набуті теоретичні знання, філософську й наукову термінології; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує інформаційні технології, але допускає несуттєві неточності, вчасно виконує завдання
	Задовільно	0,4–0,6	Здобувач самостійно застосовує алгоритм (методику) виконання завдання, відчуває труднощі у застосуванні теоретичних знань, філософської й наукової термінології, пошуку додаткової інформації, а допущені помилки при підготовці не

			дають можливість зробити правильні висновки; завдання виконує вчасно
	Незадовільно	0,2–0,3	Здобувач планує та виконує частину завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані практичні уміння та навички, допускається грубих помилок у застосування філософської й наукової термінології; невчасно виконує завдання
	Незадовільно	0–0,1	Здобувач неправильно виконав завдання для самостійної роботи, продемонстрував незадовільне знання понятійного апарату, не зміг застосовувати теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, або завдання не виконане

Критерії оцінювання результатів виконання завдань для самостійної роботи для заочної форми навчання

Самостійна робота	Оцінка за національною шкалою	Кількість балів	Критерії оцінювання
Складання таблиці з узагальнення інформації щодо історії філософії	Відмінно	16–20	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної відповіді; вільно використовує набуті теоретичні знання, філософську й наукову термінології, проявляє творчий підхід, самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує інформаційні технології, вчасно виконує завдання
	Добре	10–15	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; використовує набуті теоретичні знання, філософську й наукову термінології; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно

			використовує інформаційні технології, але допускає несуттєві неточності, вчасно виконує завдання
	Задовільно	6–9	Здобувач самостійно застосовує алгоритм (методику) виконання завдання, відчуває труднощі у застосуванні теоретичних знань, філософської й наукової термінології, пошуку додаткової інформації, а допущені помилки, при підготовці, не дають можливості зробити правильні висновки; завдання виконує вчасно
	Незадовільно	2–5	Здобувач планує та виконує частину завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані практичні уміння та навички, допускається грубих помилок у застосування філософської й наукової термінології; невчасно виконує завдання
	Незадовільно	0–1	Здобувач неправильно виконав завдання для самостійної роботи, продемонстрував незадовільне знання понятійного апарату, не зміг застосовувати теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, або завдання не виконане
Складання тематичного словника	Відмінно	1,1–2	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної відповіді; вільно використовує набуті теоретичні знання, філософську й наукову термінології, проявляє творчий підхід, самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує інформаційні технології, вчасно виконує завдання
	Добре	0,7–1	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; використовує набуті теоретичні знання, філософську й наукову термінології; самостійно

			знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує інформаційні технології, але допускає несуттєві неточності, вчасно виконує завдання
	Задовільно	0,4–0,6	Здобувач самостійно застосовує алгоритм (методику) виконання завдання, відчуває труднощі у застосуванні теоретичних знань, філософської й наукової термінології, пошуку додаткової інформації, а допущені помилки при підготовці не дають можливості зробити правильні висновки; завдання виконує вчасно
	Незадовільно	0,2–0,3	Здобувач планує та виконує частину завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані практичні уміння та навички, допускається грубих помилок у застосування філософської й наукової термінології; невчасно виконує завдання
	Незадовільно	0–0,1	Здобувач неправильно виконав завдання для самостійної роботи, продемонстрував незадовільне знання понятійного апарату, не зміг застосовувати теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, або завдання не виконане
Опанування текстів (творів мислителів з певної теми)	Відмінно	4	Здобувач самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних філософських проблем, цитує першоджерела; якісно оформлює список літератури; дотримується структури написання роботи. Робота відзначається багатством слововживання, аргументованою, граматичною

			правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю
	Добре	3	Здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних філософських проблем, цитує першоджерела; якісно оформлює список літератури; дотримується структури написання роботи, вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати
	Задовільно	2	За обсягом робота здобувача наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразненні основні думки, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим, аргументованішим, більш уваги слід приділити оформленню списку літератури
	Незадовільно	1	Створеному здобувачем тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи, побудоване висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексика, аргументованість; список літератури слід переробити
	Незадовільно	0	Здобувач неякісно виконав опанування тексту, продемонстрував незадовільне знання понятійного апарату, не зміг застосовувати теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, або завдання не виконане

Складання конспекту з додаткової й допоміжної літератури	Відмінно	1,1–2	Здобувач самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних філософських проблем, цитує першоджерела; якісно оформлює список літератури. Робота відзначається багатством слововживання, аргументованою, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю
	Добре	0,7–1	Здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних філософських проблем, цитує першоджерела; якісно оформлює список літератури; дотримується структури написання роботи, вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати
	Задовільно	0,4–0,6	За обсягом робота здобувача наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразненні основні думки, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим, аргументованішим, більш уваги слід приділити оформленню списку літератури
	Незадовільно	0,2–0,3	Створеному здобувачем тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи, побудоване висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються

			на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики, аргументованість; список літератури слід переробити
	Незадовільно	0–0,1	Здобувач не якісно виконав опанування тексту, продемонстрував незадовільне знання понятійного апарату, не зміг застосовувати теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, або завдання не виконане

7. ШКАЛА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Шкала університету	В балах	За шкалою ECTS	Критерії
Відмінно 5	90–100	A – відмінно	Завдання виконано у повному обсязі, відповіді дано на всі питання. Матеріал викладено логічно, послідовно, при цьому виявлена здатність студентів теоретичні питання підтверджувати прикладами з життя, вірно застосовуючи терміни філософії
Добре 4	85–89 75–84	B – добре, дуже добре C – добре	Дано відповіді на декілька питань. Матеріал викладено логічно, послідовно, але студент не знає деяких визначень з тем предмету, припустив певні неточності
Задовільно 3	65–74 60–64	D – задовільно E – задовільно	Дано відповідь на одне питання, а другі розкрито не повністю. Студент не може всебічно застосовувати знання з філософії
Незадовільно 2	35–59	FX – незадовільно з можливістю повторно здавати	Немає відповіді на всі питання. Матеріал викладено нелогічно, без будь-якої послідовності. Є багато помилок
	1–34	F – незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Студент не володіє знанням предмету і не вміє робити висновки

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Робоча програма навчальної дисципліни;
<http://chempharm.onu.edu.ua/studentu>
2. Силабус; <http://chempharm.onu.edu.ua/studentu>
3. Мультимедійні презентації; <http://fcfmoodle.onu.edu.ua/>
4. Старовойтова І. І. Історія філософії України : метод. вказівки з курсу "Історія філософії України" для студентів спец. "Філософія" ф-ту історії та філософії ОНУ ім. І. І. Мечникова. ОНУ ім. І. І. Мечникова, Ф-т історії та філософії. Одеса : Одеський нац. ун-т, 2019. 71 с. : табл.
URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/28399>, вільний (дата звернення: 22.08.2023)
5. Старовойтова І. І. Соціальна філософія : метод. вказівки з курсу "Соціальна філософія" (програма, плани семінар. занять, літ., завдання...) для студентів спец. "Філософія" ф-ту історії та філософії ОНУ ім. І. І. Мечникова. ОНУ ім. І. І. Мечникова, Ф-т історії та філософії. Одеса : Одеський нац. ун-т, 2019. 96 с. : табл. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/28398>, вільний (дата звернення: 22.08.23) .
6. Філософія. [Електронний ресурс] : електрон. метод. рекомендації до курсу для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» / уклад.: І. І. Старовойтова. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2024. 50 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бертран Рассел. Мистецтво філософствування. Лекція 1. Мистецтво раціонального припущення. *Актуальні проблеми духовності* : зб. наук. праць / відп. ред. Я. В. Шрамко. Кривий Ріг : КДПУ, 2017. Вип. 18. С. 81–97.

2. Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського. Т. 3 : Хімічна будова біосфери Землі та її оточення / [уклад.: Л. С. Лисюк та ін. ; редкол.: С. В. Волков (голова) та ін.] / НАН України, Коміс. з наук. спадщини акад. В. І. Вернадського, Ін-т заг. та неорган. хімії ім. В. І. Вернадського; ред. рада: Б. Є. Патон (голова) та ін. Київ : Фенікс, 2012. 507 с. С. 476–488.
3. Гринів О. І. Філософія: курс лекцій. Львів : ЛДУФК, 2015. 380 с.
URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/3584/1/osnovy%20filisosi.pdf>
4. Петрушенко В. Л. Філософія: навч. посібник. Львів : «Новий світ – 2000», 2012. 647 с.
5. Старовойтова І. І. Аналітична філософія. Еволюціонізм. Історія української філософії. Історія філософії. Методологічний анархізм. Неотомізм. Синергетика. Шовінізм. *Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник* / Під редакцією В. Л. Петрушенка. Львів : "Новий світ-2000", 2020. С. 20–21, 70–74, 110–112, 120–121, 172–175, 212, 245–246, 339–340, 454–456.
6. Філософія. Навчальний посібник / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.

Додаткова:

1. Андрущенко В. П., Губерський Л. В., Михальченко М. І. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підручник для вищих навч. закладів. Київ : Генеза, 2006.
2. Культурологія: базовий підручник для студентів ВНЗ / кол. авторів за ред. А. Є. Конверського: Оніщенко О. С., Попович М. В., Русін М. Ю., Старовойтова І. І. та ін. Харків : Фоліо, 2013. 863 с. (із грифом МОН України).
3. Основи філософських знань. Підручник. / В. А. Буслинський, П. І. Скрипка. За ред. В. А. Буслинського. Львів : «Новий Світ- 2000», 2004. 352 с.

4. Присухін С. Філософія: навч. посіб. У 2х ч. Ч. 1. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. Київ : КНЕУ, 2006. 208 с.
5. Присухін С. Філософія: навч. посіб. У 2 ч. Ч. II. Система філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. Київ : КНЕУ, 2006. 168с.
6. Соціально-філософські та етичні проблеми медицини: навч. посібник / За заг. ред. А. П. Алексеєнко, В. М. Лісового. Харків : Колегіум, 2010. 340 с.
7. Філософія природи: монографія / А. В. Толстоухов та ін. Київ : ПАРАПАН, 2006. 208 с.
8. Філософія як історія філософії: підручник / за ред. В. І. Ярошевця. Київ: Центр учб. літ., 2012. 648 с.
9. Філософська думка в Україні. Біобібліографічний словник. / Авт. кол.: В. С. Горський, М. Л. Ткачук, В. М. Нічик та ін. Київ : «Пульсари», 2002. 242 с. URL: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm.htm>
10. Філософія : хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. 2-ге вид. , стер. Київ : Знання, 2012. 621 с.
11. Філософія хімії. *Філософська енциклопедія Станфордського університету*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/chemistry/>
12. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова . URL : <http://lib.onu.edu.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL : <http://www.library.univ.kiev.ua/>

4. Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.
URL: <http://www.filosof.com.ua/>
5. Найвидатніші філософи світу та України.
URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html>
6. Електр. бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського фак. Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>
7. Філософська енциклопедія Станфордського університету.
URL: <http://plato.stanford.edu/>

Навчальне видання

ФІЛОСОФІЯ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до курсу

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація»

Електронне практичне видання

Укладач:

Старовойтова Ірина Іванівна

В авторській редакції

Затвердж. авт. 12.12.2024. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 0,9 МБ. Зам. № 2857.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua